

Izražavanje neverbalne komunikacije u hrvatskoj frazeologiji

Možgon, Janja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:618402>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

JANJA MOŽGON

ZNAČAJ NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U HRVATSKOJ FRAZEOLOGIJI

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

JANJA MOŽGON
ZNAČAJ NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U HRVATSKOJ FRAZELOGIJI

Završni rad

JMBAG: 0303067381, redovan student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Govorno izražavanje

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Lingvistika

Mentor: Irena Mikulaco, prof. pred.

Pula, rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Janja Možgon, kandidat za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, _____, _____ godine

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Janja Možgon dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Značaj neverbalne komunikacije u hrvatskoj frazeologiji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA	2
2. KLASIFICIRANJE NEVERBALNOG PONAŠANJA	3
2.1. Komunikacijska okolina	3
2.2. Fizičke značajke osoba koje komuniciraju	3
2.3. Kretnje i položaj tijela	4
2.3.1. Geste	4
2.3.2. Držanje tijela	4
2.3.3. Dodirivanje	5
2.3.4. Izrazi lica	5
2.3.5. Gledanje	5
2.3.6. Glasovno ponašanje	6
3. FRAZEOLOGIJA	7
3.1. Frazemi	7
3.2. Somatski frazemi	9
4. FRAZEMI U NEVERBALNOJ KOMUNIKACIJI	10
4.1. Područje – glava	10
4.1.1. Mozak	12
4.1.2. Oko	13
4.1.3. Zjenica	15
4.1.4. Uho	15
4.1.5. Jezik	17
4.1.6. Usta	18
4.1.7. Zub	20
4.1.8. Nos	21
4.1.9. Lice	22
4.1.10. Obraz	23
4.1.11. Vrat	23
4.1.12. Kosa	25
4.2. Područje – ruka	26
4.2.1. Dlan	28
4.2.2. Prst	28
4.3. Područje – noga	30

4.3.1.	Peta.....	31
4.3.2.	Koljeno.....	32
4.4.	Područje – tijelo kao cjelina.....	33
4.4.1.	Koža.....	33
4.4.2.	Dlaka.....	34
4.4.3.	Krv.....	35
4.4.4.	Srce.....	36
4.4.5.	Jetra.....	37
4.4.6.	Bubreg.....	37
4.4.7.	Kost.....	38
5.	ZAKLJUČAK.....	39
6.	LITERATURA.....	40
10.	SAŽETAK.....	41
	SUMMARY.....	41

UVOD

Prisutnost neverbalne komunikacije u svakodnevnom životu je nedvojbeno. Neverbalna komunikacija je prijenos informacija koja se ne odvija samo riječima, a služi za bolje shvaćanje poruka od pošiljatelja do primatelja, te se koristi uzastopno i ne svjesno. U klasificiranju neverbalnog ponašanja ubrajamo komunikacijsku okolinu, fizičke značajke, kretnje i položaj tijela, geste, držanje tijela, dodirivanje, izrazi lica i gledanje, a možemo ih gledati kao faktore koji tvore neverbalnu komunikaciju.

Frazeologija je jezična disciplina koja proučava frazeme i ukupnost frazema nekog jezika. Svaki jezik sadrži vlastite frazeme, koji su nastali uz uvjete koji se moraju zadovoljiti kako bi se frazem ostvario. Frazeologija je disciplina koja je usmjerena na proučavanje i opisivanje frazema tj. ustaljenih višečlanih izraza u jeziku, a ti izrazi su reproducirani kao cjelina prilikom kojih značenje nije broj značenja pojedinih sastavnica.

Frazemi ističu značenja i vrijednosti koju želimo izraziti, te specificiranje određenog stanja ili radnje. Struktura frazema je jako čvrsta zbog načina njihova reproduciranja tj. oni se ne formiraju spontanom putem već su oblikovani unaprijed u gotovom obliku.

Cilj ovog završnog rada je povezati neverbalnu komunikaciju s hrvatskom frazeologijom i frazemima, te prikazati značaj neverbalne komunikacije u hrvatskoj frazeologiji. Primjerima frazema povezanih s neverbalnom komunikacijom tj. primjeri frazema koji sadrže dijelove ljudskog tijela te nekolicinom primjera iz hrvatskih književnih dijela prikazati prisutnost istih. Ovaj završni rad podijeljen je u dvije cjeline. Prva cjelina je teorijska i sastoji se od tri dijela: Neverbalna komunikacija, Klasificiranje neverbalnog ponašanja i Frazeologija. Prva cjelina bavi se obrađivanjem teorijskih pojmova neverbalne komunikacije i njenih značajki, frazema i frazeologije. Druga cjelina se sastoji od istraživanja u kojoj su prezentirani primjeri frazema u neverbalnoj komunikaciji.

1. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Komunikaciju definiramo kao proces slanja poruke od pošiljatelja prema primatelju, uz uvjet da primatelj razumije poruku, odnosno informaciju. Komunikacija je temelj socijalne interakcije, te temelj međuljudskih odnosa.

Komunikacijom razmjenjujemo poruke, informacije između dva ili više subjekta. Prijenos informacija se ne mora odvijati razgovorom već ga možemo uvidjeti i kroz mimiku, geste, prostorne distance, ton ili boja glasa. Stoga, komunikaciju dijelimo na dvije vrste komunikacije, a ona se sastoji od verbalne i neverbalne komunikacije. Sastavni dio svakog oblika neverbalne komunikacije je verbalna komunikacija. Verbalnom komunikacijom izražavamo stavove, ideje, mišljenja i emocije upotrebom riječi, dok u neverbalnoj komunikaciji za izražavanje koristimo govor tijela, što čini neverbalne poruke izvornijima jer neverbalno ponašanje ne može biti kontrolirano koliko može biti riječ i efektivnije je.

„Jasno je da su neverbalni signali ključni dio naše komunikacije. Katkad su oni najvažniji dio poruke. Razumijevanje i uspješna uporaba neverbalnog ponašanja presudni su u praktično svakom sektoru našeg društva.“ (Knap, Hall, 2010)

Neverbalnom komunikacijom možemo ponoviti ono što je verbalno rečeno ili proturječiti što podrazumijeva međusobno odstupanje verbalnih i neverbalnih signala na više načina. Neverbalna komunikacija čini 60 – 65% ukupne komunikacije, ona nam otkriva kako se osoba osjeća te je mnogo iskrenija od verbalne komunikacije. Stoga je bitno uočiti i razumjeti neverbalnu komunikaciju radi što boljeg primanja ili slanja poruka te što bolje interakcije s okolinom.

2. KLASIFICIRANJE NEVERBALNOG PONAŠANJA

Istraživanja i teorije povezane s neverbalnom komunikacijom usredotočuju se na komunikacijsku okolinu, fizičke značajke osoba koje komuniciraju te kretnje i položaje tijela.

2.1. Komunikacijska okolina

Komunikacijsku okolinu čine fizička i spacijalna okolina koje predstavljaju okolinske strukture i uvjete u kojima se komunikacija odvija.

Iako se u istraživanjima neverbalnog ponašanja naglasak stavlja na ponašanje i izgled osoba koje komuniciraju, dio pažnje se posvećuje i utjecajima na ljudske transakcije koje imaju čimbenici koji nisu povezani s ljudima. Knapp i Hall (2010) ukazuju na utjecaj okoline prema raspoloženju osobe, odabiru riječi i postupaka.

„Okolinski čimbenici uključuju namještaj, arhitektonski stil, unutarnje uređenje, uvijete rasvjete, boje, temperaturu, prateće zvukove ili glazbu, i slične stvari unutar kojih se interakcija odigrava.“ (Knap, Hall, 2010)

Komunikacijsku okolinu osim fizičke čine socijalni i osobni prostor. Određivanje osobnog prostora se katkad proučava u udaljenosti tijekom komunikacije i načinu na koji ona varira ovisno o raznim karakteristikama kao što su spol, status, uloge i slično. U istraživanjima se često koristi termin teritorijalnost koji označuje sklonost osobe za označavanjem osobnog teritorija odnosno nedodirljivog prostora.

2.2. Fizičke značajke osoba koje komuniciraju

U utjecajne neverbalne znakove koji nisu vezani za pokrete spadaju građa/oblik tijela, općenita atraktivnost, težina, visina, boja kože/tena, kosa te mirisi tijela ili daha koji se povezuju s fizičkim izgledom osobe s kojom se uspostavlja komunikacija. Na fizički izgled mogu utjecati artefakti, predmeti koji nisu povezani s onima koji su u interakciji, a oni uključuju predmete kao što su odjeća, obuća, ukosnice, nakit, naočale, šminka i slično. Može se reći da artefakti nadopunjuju pojavnost osobe.

2.3. Kretnje i položaj tijela

„Kretnje i položaj tijela obično uključuju geste, pokrete tijela (udova, ruku, glave, stopala i nogu), izraze lica (osmijehe), pokrete očiju (treptanje, usmjeravanje i trajanje pogleda, te širenje zjenica) i držanje tijela.“ (Knapp, Hall, 2010) Glavna područja koja se proučavaju su geste, držanje tijela, dodirivanje, izrazi lica i usmjeravanje pogleda.

2.3.1. Geste

Geste označavaju pokrete rukama, glavom ili drugim dijelovima tijela koji u smislu komunikacije izražavaju misli ili osjećaje, one podržavaju ili zamjenjuju usmenu komunikaciju. Postoje i pokreti koji su prirodno prirođeni pa tako klimanje glave desno – lijevo označava nijekanje ili odbijanje hrane.

Geste razlikujemo prema gestama ovisnim o govoru i neovisnim o govoru. Geste neovisne o govoru su prihvatljive u određenim kulturama, primjerice znak „V“ je poznat kao znak za „Mir“. Međutim, geste ovisne o govoru su geste koje su izravno povezane s govorom ili služe ilustriranju onoga što je verbalno rečeno, izražajnije su te služe za zadržavanje pažnje, naglašavanju i povećanju dojma onoga što je rečeno. Prema Knapp i Hall (2010) takve kretnje mogu isticati ili naglašavati riječ, rečenicu, tok misli, prikazivati određeni prostorni odnos, ritam ili tempo određenog događaja, opisati određene radnje ili služiti kao proces interakcije.

2.3.2. Držanje tijela

Držanje tijela se ne proučava samostalno već zajedno s drugim neverbalnim znakovima u svrhu određenja pažnje ili sudjelovanja, status u odnosu na drugog partnera u komunikaciji (interakciji). Prema proučavanju, osobe koje su bile u interakciji, a nisu se dobro poznavali, naginjanje naprijed označavalo je želju za sudjelovanjem te sviđanjem.

Držanje tijela možemo povezati i s emocionalnim stanjem osobe, npr. klonulo držanje ukazuje na tugu, ukočenost, napetost koja je povezana sa srdžbom. Nadalje,

stupanj u kojemu se tijela sudionika u komunikaciji međusobno održavaju govori o dobrom odnosu ili pokušaju da se takav odnos izgradi.

„Položaj nogu može pomoći pri određivanju koliko se ugodno osoba osjeća u nečijoj blizini. Ako osoba dok stoji prekriži noge, znači da se osjeća nelagodno. Prekrižene noge mogu značiti i samouvjerenost.“ (Navarro, 2010)

2.3.3. Dodirivanje

Dodirivanje se može proučavati dok je usmjereno na sebe ili na drugu osobu. Možemo istaknuti iskonske nervozne manirizme koje možemo poistovjetiti s uređenim navikama te s općim stanjem govornika. Dodiri koji se odnose na dodirivanje vlastitog tijela nazivaju se adapteri, a u njih spadaju češkanje, pridržavanje, lizanje...

Najsnažniji oblik neverbalne komunikacije predstavlja dodir između dvoje ljudi. Dodir kao takav može biti shvaćen pozitivno ili negativno. Negativni osjećaji tijekom dodira mogu iritirati sugovornika te bi tako i komunikacija mogla otići u neželjenom smjeru. Pozitivni osjećaju umiruju, pobuđuju pozitivne efekte te mogu promijeniti tijek komunikacije u slučaju da je bila negativna. (Knapp, Hall, 2010)

2.3.4. Izrazi lica

Izrazi lica su uglavnom ogledalo emocionalnog stanja osobe. Najviše proučavani osjećaji su primarni osjećaji: srdžba, tuga, iznenađenje, sreća, strah i gađenje. Pojedini istraživači smatraju da je primarna funkcija lica komuniciranje, a ne da je u funkciji izražavanja emocija.

Izrazi lica su prisutni još od rođenja, tijekom razvoja fizičkih obilježja lica i pogledi postaju sve izražajnije, a samim time je i neverbalna komunikacija izražajnija.

2.3.5. Gledanje

„Gledanje se odnosi na usmjeravanje pogleda općenito u smjeru lica druge osobe. Uzajamno gledanje pojavljuje se kad oni koji su u interakciji gledaju jedan drugomu u

oči.“ (Knapp, Hall, 2010) Širenje i sužavanje zjenica su također predmet proučavanja jer katkad označavaju interes, pažnju ili uključenost.

2.3.6. Glasovno ponašanje

Glasovno ponašanje uključuje način na koji je nešto rečeno, a ne što je rečeno. Sastoji se od dva tipa zvukova:

„ 1. glasovne varijacije koje proizvode glasnice tijekom govora, a ovise o promjenama u visini, trajanju,glasnoći i šutnji

2. glasovi koji su primarno rezultat drugih fizioloških mehanizama, osim samih glasnica, npr. ždrijelne, usne ili nosne šupljine.,, (Knapp, Hall, 2010)

Učinak glasovnog ponašanja na ljudsku interakciju istražuje se na razini i varijabilnosti visine, koliko iznosi trajanje zvukova, odnosno da li je kratko ili otegnuto, trajanje stanke govora, vremenu potrebnom za odgovor, slijed govorenja, stupanj glasnoće, jasan ili nejasan govor, brzinu, ritam. Proučavanje glasovnih signala pomaže u razumijevanju interakcije, čak i specifični zvukovi kao smijanje, podrigivanje, zijevanje, gutanje i slično.

3. FRAZEOLOGIJA

Frazeologija je disciplina koja je usmjerena na proučavanje i opisivanje frazema tj. ustaljenih višečlanih izraza u jeziku, a ti izrazi su reproducirani kao cjelina prilikom kojih značenje nije broj značenja pojedinih sastavnica. (Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=20523>, pristupljeno 21. rujna 2019.)

Frazeologija (grč. pharsis = izraz + logos = riječ, govor) je znanstvena disciplina, koja je dio lingvistike, odnosno jezikoslovlja što predstavlja skup znanosti o jeziku, ukupnost frazema nekog jezika u pojedinom narječju i sl. Lingvistika se u širem smislu bavi proučavanjem razvoja i ustrojstva jezika, jezičnih skupina ili odnosa među jezicima.

Možemo reći da je frazeologija mlada lingvistička disciplina s obzirom da su se u Hrvatskoj njome znanstvenici počeli baviti sedamdesetih godina te objavljivati teorijske radove i sastavljati frazeološke rječnike. Prva osoba u Hrvatskoj koja se osvrnula na temu frazeologije je Antica Menac (2007) koja frazeologiju definira na sljedeći način: „Frazeologiju jednog jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, nastali na razne načine i pridošli iz različitih izvora, koji svi zajedno na specifičan način odražavaju i ilustriraju tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesne reminiscencije, vezu s okolnim svijetom i još mnogo toga karakterističnog za jednu jezičnu zajednicu.“

Frazeologiju kao lingvističku disciplinu možemo promatrati i kao kulturološki mnogoslojnu disciplinu s obzirom na njenu usku povezanost s kulturom, tradicijom i poviješću određenog naroda, a time omogućuje spoznaje određenom narodu te njihovim običajima, navikama, posebnostima i dr.

3.1. Frazemi

Frazemi su višečlani izrazi koji se u govornom aktu reproduciraju kao cjelina, te se sastoji od najmanje dvije riječi. „Frazemi imaju mnogo naziva, među ostalima su: frazeologizmi, frazeologemi, idiomi, stalni izrazi, frazeološke jedinice, frazeološki obrati, stalni leksički kompleksi, ali u praksi se najčešće upotrebljava riječ frazem.“ (Menac, 2007) Frazeme dijelimo prema njihovom nastanku, semantičkoj i sintaktičkoj

strukturi i stilskoj pripadnosti. Većina lingvista frazeme dijeli na sintagmatske i rečenične frazeme. Sintagmatski frazemi sadrže najmanje dvije riječi, a rečenični frazemi sadrže cjelovite rečenične strukture u koje spadaju izreke, poslovice i sl. Karakteristika koja je zajednička svim frazemima jest isticanje značenja i vrijednosti koju želimo izraziti, te specificiranje određenog stanja ili radnje. Struktura frazema je jako čvrsta zbog načina njihova reproduciranja tj. oni se ne formiraju spontanom putem već su oblikovani unaprijed u gotovom obliku. Frazemi nisu formirani spontanom putem odnosno spontanom slaganjem riječi.

„Zbog te čvrste strukture frazema njihove sastavnice obično i ne osjećaju kao riječi sa samostalnim značenjem, te značenje cijelog frazema ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica, nije jednako zbroju njihovih značenja.“ (Menac, 2007) Tako se na temelju pojedinih sastavnica frazema ne mogu shvatiti ili naslutiti njihova značenja.

Frazeme također možemo dijeliti na internacionalne i nacionalne frazeme. Što se tiče nacionalnih frazema, nastali su u jeziku u kojemu su upotrebljavani, prenose se u nepromijenjenom obliku s koljena na koljeno, a čestu su nerazumljivi ili neprevodiv za druge narode npr. mirna Bosna. Internacionalni frazemi su frazemi koji su preuzeti iz drugih jezika, npr. dočekati nekoga raširenih ruku. Neprevodivost frazema je nemogućnost pronalaska istovrijednog značenja na drugom jeziku, te je bitno uzeti u obzir da se ne prevodi riječ po riječ već sadržaj za sadržaj. Stoga možemo reći da se formiranje značenja frazema često se temelji na znanju o predmetu, poznavanju običaja, tradicije, povijesnih činjenica i sl. Posuđeni frazemi su frazemi koji su nastali u drugom jeziku, ali su prilagođeni jeziku koji ih je posudio bez obzira na to da li se radi o izvornome ili prevedenom obliku, većinom je njihovo podrijetlo poznato.

Frazemi se analiziraju na više načina, a od toga postoje tri osnovna oblika frazeološke analize: semantički, sintaktički i strukturni. Semantička analiza se bavi frazeološkim značenjem, porijeklom i načinom njegova formiranja. Sintaktička analiza se bavi proučavanjem uključivanja frazema u rečenično ustrojstvo i određivanjem frazemske funkcije. Strukturna analiza se bavi obuhvaćanjem opsega frazema, leksičkim sastavom te određuje sintaktičke glavne sastavnice. Zatim je prisutno i nekoliko različitih podjela frazema na osnovne kategorije: glagolski, imenički, priložni i pridjevski frazemi. (Fink – Arsovski, 2002)

3.2. Somatski frazemi

Somatski frazemi su definirani kao frazemi čija je barem jedna sastavnica naziv dijela tijela. „Somatski frazemi su frazemi koji na planu izraza sadržavaju barem jednu somatsku sastavnicu (primarnu ili sekundarnu), koja se odnosi na ljudsko tijelo. Somatska sastavnica može biti i unutarnji i vanjski dio tijela.“ (Kovačić, 2012)

Pojedini frazeolozi u somatske frazema svrstavaju one koju sadrže naziv dijela tijela, dok pojedini svrstavaju i one čije su sastavnice dijelovi životinjskog tijela. Pomoću somatskih frazema kojima su imenovane pojedine fizičke karakteristike iskazuju se mentalne, emocionalne sposobnosti čovjeka te posebnosti. Čovjekov odnos prema svijetu i određenim situacijama.

4. FRAZEMI U NEVERBALNOJ KOMUNIKACIJI

Prema korpusu, imenuju se 72 dijela ljudskog tijela. Somatske sastavnice bit će svrstane prema područjima tijela kojima pripadaju (glava, ruka, noga, trup, tijelo kao cjelina). Simbolika svakog pojedinog dijela je u nastavku objašnjena primjerima frazema koji su pronađeni putem hrvatskog jezičnog portala, te hrvatskog jezičnog korpusa.

4.1. Područje – glava

„Od 105 frazema sa somatskom sastavnicom glava, u 96 frazema ona se pojavljuje kao primarni somatizam, tj. kao nosiva sastavnica frazema.“ (Kovačević, 2012) Možemo reći da glava u hrvatskoj somatskoj frazeologiji simbolizira život, te je gledana kao spremište misli, ideja, memorije i snova.

Primjeri: (kao muha) bez glave – smušen, zbunjen, lakomislen; bez glave i repa – nije potpuna i logička cjelina; dajem glavu – potpuno siguran u ono što govorim, ni najmanje ne sumnjam, jamčim (glavom); doći glave (komu) – prouzročiti smrt, upropastiti čiju karijeru, budućnost, njegovu nepoželjnu ili zlu djelatnost, prekinuti čije dobre ili loše namjere; dok mu stigne iz stražnjice u glavu – treba dugo čekati da shvati (o onome tko sporo misli i slabo shvaća); držati u glavi – pamtiti; fali mu daska u glavi – nije sasvim normalan; glava mi puca –izražavanje umora, napetosti, boli i sl.; glavu gore – ne daj se, ne gubi optimizam, ne predaj se teškoćama, nevoljama ili beznađu; glavom bez obzira (pobjeći) – pobjeći u najvećem strahu, ne gledajući za sobom, bez osvrta; glavom i bradom – osoba sama, lično, osobno; glavom kroza zid (ići, pokušavati, ne moći) – nastojati u onome što okolnosti ne dopuštaju; imaš glavu – situacije koje žele upozoriti nekoga na nešto, izvršavanje neke radnje prije koje treba promisliti, da može donijeti dobru odluku, biti samostalan u razmišljanju; imati soli u glavi – biti pametan, razuman; imati (držati) u glavi – imati znanja, pamtiti, držati na pameti; iz glave – izmisliti, sam sastaviti i govoriti, na pamet govoriti; izvući živu glavu – ostati živ nakon opasnosti po život; (voljeti, paziti) kao oko (oči) u glavi – iznad svega, nadasve, u najvećoj mjeri; klimati glavom – poslušno odobravati, biti pokoran; lupiti (udariti) glavom o zid – razočarati se, snositi loše posljedice zbog zablude ili pogreške, prekasno shvatiti i kajati se zbog onog što je počinjeno; misli

svojom glavom – misliti samostalno, ne padati pod utjecaj; mota mi se po glavi – dolaze mi misli, dolazi mi na um; mućnuti glavom – (bolje razmisliti), muti (vrtili) mi se u glavi (dobivam vrtoglavicu); napuniti glavu (kome) –zaraziti koga lošim mislima; (doći, popeti se) na vrh glave (kome) – dosaditi, dojaditi; ne dizati glavu – naporno raditi bez prekida, ne odvajati se od posla; ne ide mi u glavu – ne mogu vjerovati, teško to shvaćam; ne zna tko mu glavu nosi – nije samostalan, zbunjen je, nesuvisao u postupcima i namjerama; nije o glavu – nije prijeko potrebno žuriti, nema žurbe; nije za o glavu – nije od presudne važnosti, nije najvažnije, nije pitanje života i smrti; ode glava – tu će se izgubiti život; pamet u glavu – pazi što radiš, budi razuman, urazumi se; pasti na glavu – izgubiti pamet; postaviti na glavu – problem postaviti potpuno drugačije, obratno; preko glave – previše, više nego što se stiže obaviti; puhnuo mu je u glavu – najednom se nešto neobično sjetio, uletio u pustolovinu; ni za živu glavu – nikako, nipošto, ni na koji način, ni u kojem slučaju; skinuti glavu (kome), skratiti za glavu (koga) – ubiti, pogubiti, svakojakim sredstvima skinuti s položaja (koga); spasiti (svoju) glavu – spasiti život, uspjeti ostati živ, sačuvati život; svoje glave – tvrdoglav, izrazito samostalno radi i misli; ni za živu glavu – nikako, nipošto, ni na koji način, ni u kojem slučaju; tko nema u glavi ima u nogama – onaj tko nije bio usredotočen na ono što je imao obaviti, ne ostaje mu drugo nego da se vrati i obavi; to (ga) je stajalo glave – zbog toga je izgubio život; tvrde glave – teško shvaća. (Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „glava“ piše „Pretraživanjem je pronađeno ovoliko pojavnica: 4564“. Pojavnica je oblik neke riječi koja se pojavljuje u korpusu. „Svaka riječ koja se pojavljuje u nekom djelu; omeđen slijed slovno – brojčanih znakova u tekstu.“ (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

Primjeri iz književnih klasika:

"Evo Vrana knjigu odpisuje, u knjizi se meni podruguje, da mi ne će pokloniti grada, dok je njemu na ramenu glava." (Andrija Kačić Miočič, Razgovor ugodni naroda slovinskoga)

„Nije l' bolje gdi je mlogo glava i gdino je vladavina prava?“ (Matija Antun Relković, Satir iliti divji čovik)

„Nek glavu gubi pa u vodu; A ženskih glava jato cijelo!“ (August Šenoa, Povjestice)

„Nikada još ne bijaše u našim tučnjavama mrtvih glava... Jednom da!“ (Ante Kovačić, U registraturi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.1. Mozak

Element koji je vezan uz definiciju glave je mozak. Kao dio središnjeg živčanog sustava, kažemo da je mozak središte uma, razuma, pameti, intelekta, memorije i imaginacije.

Prema Kovačić (2012) u hrvatskoj somatskoj frazeologiji su najčešće zastupljeni vanjski, vidljivi organi, a time mozak kao unutarnji organ ima slabiju brojnost frazema. Glava i mozak su u mnogim frazemima korpusa sinonimne te simboliziraju s obzirom na njegove (mozgove) funkcije sposobnost razmišljanja, inteligenciju, pamet, zaključivanje, um i razum. Samo osam frazema sa somatskom sastavnicom „mozak“ se nalazi u korpusu.

Primjeri: imati ptičji mozak – biti male pameti; izići na mozak (kome) – užasno dosaditi, dodijati, prisjesti (o ljudima, učicima, temama razgovora); ključati u mozak koga – dosađivati stalnim suvišnim savjetima; od toga boli mozak – to je vrlo teška problematika, vrlo naporno umovanje, prenaporno umovanje, ono što se pokazuje kao vrlo težak logički ili uopće misaoni problem; on je, (ima) bolesni (usijani) mozak – (biti) zanesenjak, fantast, fanatik; zavrtjeti mozgom (kome) – zaluditi koga, pobuditi u kome nerazumne strasti, učiniti da se zaljubi, pobuditi pohlepu, suviše zagrijati za neku zamisao ili ideju. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezično korpusu za riječ „mozak“ pronađeno je 165 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Zamutio mi se mozak, bubnjić da prsne, a kada izađoh, školniku i mreži ni traga.“
(Antun Gustav Matoš, Nekad bilo – sad se spominjalo)

„Gladu, nesanici i alkoholu, tim trima furijama pustio sam da mi isisaju mozak.“
(Ulderiko Donadini, Bauk)

„Teški razmišljaji kljucali mi mozak; bilo mi je upravo gorko, pomišljajući, da joj se tako život zaigrao.“ (Ksaver Šandor Gjalski, Pod starim krovom)

„Uhvatila omara ljutu carevnu, uhvatila omara strijelce nebrojene, gdje im gori mozak pod šljemovima, a prsa im sopću od žege pod oklopom.“ (Ivana Brlić – Mažuranić, Priče iz davnine)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.2. Oko

Prema Kovačević, oči imaju razvijenu simboliku, povezane su s vidovitosti, ljudskom dušom, inteligencijom, moralnosti, savjeti, te su često simbol prosuđivanja ili autoriteta. „Somatska sastavnica oko u korpusu se pojavljuje u 65 frazema u kojima simbolizira: osobu (oči u oči, u četiri oka), vid (biti slijep kod zdravih očiju, oko sokolovo), vještinu (imati oko za što), pažnju (držati (imati) na oku koga, što, gubiti/izgubiti iz očiju (iz oka) koga, što), život (oko za oko, zub za zub) i dragocjenost (čuvati (paziti) koga, što kao oči (oko) u glavi). “ (Kovačević, 2012)

Primjeri: bježi mi s očiju – bježi da te ne vidim, makni mi se s pogleda; gledati drugim očima – tumačiti stvari na drugi način; daleko od očiju daleko od srca – poslovice, ljubav slabi od daljine; gdje su mi (ti/mu/joj) bile oči – kako je moguće da nisam (nisi itd.) vidio, da nisi dobro gledao, bio sam slijep; kad dođu vile očima – kad se više nema kuda, kad dođe do opasne situacije; kao oko (oči) u glavi – paziti što, čuvati što s najvećom pažnjom; mnogo očiju – mnogo nepotrebnih ili nepoželjnih svjedoka, mnogo onih koji što vide ili bi mogli vidjeti kada nije poželjno; mrak mu pao na oči – obnevidio od srdžbe; (dati i sl.) na lijepe oči – ironija, dati na povjerenje; (susresti se, naći se) oči u oči (s kim) – izravno se suočiti, susresti se tako da se ne može mimoći,

suočiti se izravno s argumentima i protuargumentima, biti suočen s kim; lice u lice; otvorenih očiju – pažljivo, s pomnjom, tako da se ostaje prisutan duhom i opaža ono što se neposredno događa i zbiva; pogledati činjenicama u oči – suočiti se s činjenicama (istinom i sl.); preletjeti očima – letimično pregledati neki tekst ili kakav drugi predložak; upadati u oči – biti vrlo uočljiv, napadan; varaju me oči – ne mogu vjerovati osjetilu vida, ne vidim dobro; više očiju više vidi – poslovice, više ljudi će bolje zapaziti sve pojedinosti i bolje donesti zaključke; dokle oko seže – dokle seže pogled; gledati ispod oka – gledati tako da se ne primijeti; gutati očima – požudno, željno gledati; imati oko – dobro zamjećivati, imati oko za lijepo; kud on (ona) okom on (ona) skokom – vrlo poslušan, skače na svaki mig; oko za oko, zub za zub – poslovice, osveta; zapeti za oko kome – biti uočen, svidjeti se komu; zavadio bi dva oka u glavi – posvadio bi i najbolje prijatelje, sklon je spletkama, zametanju svađe; zažmiriti na jedno oko – praviti se nevješt, ne htjeti vidjeti sve što bi trebalo. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezično korpusu za riječ „oko“ pronađeno je 94981 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Posli toga Ante vojevaše, Cetinjanim glave odsicaše; vojujući on je ranjen bio, još i livo oko izgubio.“ (Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga)

„Sve, što čini spati slatko i duboko, ne htilo ti dati da zatvoriš oko.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„K'o lavica joj oko sijeva.“ (August Šeonoa, Povjestice)

„A kada si joj zdravo u oko zagledao, a ja joj, hvala mojoj duševnoj konstrukciji, i mogu zagledati, to oko njezino nekuda bludi po beskonačnim ravnicama tražeći predmet nama svima tuđ.“ (Ante Kovačić, Fiškal)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.3. Zjenica

Simbolika zjenice u riječnicima nije jasno prikazana, no vidljiva je poveznica sa simbolom oka. „Zjenica je rastezljivi okrugli otvor u oku kroz koji svjetlost prodire u unutrašnjosti oka i omogućuje mu funkciju vida.“ (Kovačević, 2012) Promatran je kao osjetljiv i ranjiv dio oka, a na takvu simboliku upućuju i frazemi koji su pronađeni u korpusu. U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „zjenica“ pronađeno je 24 pojavnica.

Primjeri: čuvati (paziti i sl.) kao zjenicu oka – čuvati kao nešto najmilije, najdraže;

(boli) kao zjenica oka – jako boli (o vrlo osjetljivom mjestu na tijelu, o povredi, rani i sl.) (Hrvatski jezični korpus <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

Primjeri iz književnih klasika:

„Iz svijetlih mojih zjenica viri staračka melankolija.“ (Ulderiko Donadini, Dunja X)

„Jakov pogleda jednom ulicom, zjenica mu zapne o nemirna Zorkina pleća, smuti se, plaho se obazre pa uzme naglo koračati za Lozarovom kćerkom.“ (Eugen Kumičić, Gospođa Sabina)

„Njezini su obrazi gorjeli, zjenica se u očima rastezala od neobuzdanih osjećaja, a poluotvorene, plamteće usne primicale se k njegovim usnama stapajući se s njima u duge, žarke cjelove.“ (Josip Eugen Tomić, Melita)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.4. Uho

Kovačević (2012) navodi kako je u korpusu somatska sastavnica „uho“ prisutna u 24 frazema korpusa. Najčešće se ističe njegova funkcija slušanja.

Primjeri: osjećam ga (ih) za ušima, imam (ga, ih) za ušima – osjećam da će doći, slutim da će se pojaviti; velike su uši (tamo) – postoji znatiželja, netko sve sluša, ne treba sve reći (da drugi čuju); češati se (počešati se) iza uha – biti u nedoumici (slika takvog pokreta ili te radnje); doći do ušiju (komu) – dospjeti do koga kao glasina, doći

do koga u obliku vijesti; imati tvrde (potumplane) uši – nemati sluha, biti nemuzikalan; imati (dobro, muzikalno, fino) uho – imati dobar sluh; imati usta od uha do uha – imati prevelika usta, imati uočljivo velika usta; isprati uši – doslovno pranjem ili medicinskim instrumentom odstraniti nečistoću ili mast koju uho luči; i zidovi imaju uši – treba biti oprezan i paziti što se govori; (metnuti) kome bubu (buhu) u uho – unijeti u koga nemir, obavijestiti koga o čemu, natuknuti mu što; načuliti, napeti uši – doslovno podignuti uši da bolje čuje (o životinjama), obratiti pozornost, napregnuto slušati; na jedno uho čuti (primiti), na drugo pustiti (kroz jedno uho ulazi, kroz drugo izlazi), na jedno uho unutra, na drugo (uho) van – olako uzimati, brzo zaboravljati; napuniti (puniti) uši (komu) – ustrajnim pričanjem učiniti da se tko nepotrebno oduševi za lošu ili sumnjivu zamisao, zaluditi koga, opskrbiti koga suvišnim ili proizvoljnim informacijama, poluistinama, interpretacijama itd.; ne vjerovati svojim ušima – čuti nešto nevjerojatno, nešto što jako iznenađuje; (smijati se) od uha do uha – široko, veselo se smijati; oprati uši (komu) – izgrditi, oštro ukoriti koga; natrljati nos komu; otvoriti dobro uši – dobro i pažljivo slušati; parati uši – neskladno se izražavati; pocrvenjeti do ušiju – oblitati se crvenilom preko cijelog lica, jako pocrvenjeti; pokriti se, poklopiti se ušima – (po) stidjeti se, povući se postidjen; pretvoriti se u uho – sav se predati slušanju; reći, kazati na (u) uho – reći u povjerenju, povjeriti kao tajnu; svojim ušima, na svoje uši (nešto) čuti – osobno, neposredno čuti; sjediti na ušima – ne slušati, biti nepažljiv, rastresen; slušati na (sa) pola uha – slušati nepažljivo, rastreseno; velike uši dug život – poslovice, onaj koji ima velike ušne školjke odlikuje se fizičkom otpornošću i dugovječnošću; zaljubiti se do (preko) ušiju – žarg. jako se zaljubiti. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „uho“ pronađeno je 1093 pojavnica.“

Primjeri iz književnih klasika: „Tad povuče sasvim k sebi majku i uzme joj u uho šaptati brzo, grozničavo, da ona nije baš ništa mogla razumjeti.“ (Ksaver Šandor Gjalski, U noći)

„Predveče stavi uho na cestu; i zamre mu srce: cesta je tutnjila, i tutanj se naglo približavao kao prijetnja.“ (Ivan Goran Kovačić, Mrak na svijetlim stazama)

„Branimir prisloni uho na ključanicu i stade prislušivati.“ (Josip Eugen Tomić, Melita)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.5. Jezik

„Jezik se kao organ govora smatra tvorcem riječi, o njemu ovise međuljudski odnosi jer može biti izvor svađe i sukoba. U isto vrijeme on može biti izvor bogatstva i materijalnog i duhovnog.“ (Kovačević, 2012)

Kovačević (2012) navodi kako se u korpusu nalaze 33 frazema sa somatskom sastavnicom „jezik“ i jedan frazem sa sastavnicom jezičina. U njima je izražena njihova komunikativna funkcija, a to je govor, šutnja, te odrednice koje donose sud o izrečenim riječima, npr. biti oštar na riječima; došlo mu na jezik – došlo mu da izusti, morao je reći; držati jezik za zubima – paziti na riječi, uzdržavati se od suvišnih izjava i riječi; (imati) dug, dugačak jezik – previše govoriti; imati lajav jezik – biti lajav; imati oštar jezik – govoriti izravno neugodne istine; isplaziti jezik – izbaciti jezik iz usne duplje u ruganju; jezik mu (je) otežao – teško govori; jezik nije matematika – u jeziku se pravila ne ostvaruju slijepo ili toliko dosljedno da ne bi poznavala ograničenja ili da ne bi bila ovisna o situaciji u kojoj se ostvaruju; jezik pregrizao! – onome tko je rekao nešto što sluti na zlo ili što se nije smjelo odati, blaga opomena da to više ne čini; lomiti jezik – slabo govoriti strani jezik, loše se izražavati na stranom jeziku, ne moći što lako izgovoriti; (imati) prljav, pogan, šporki jezik – biti sklon ružno govoriti o drugima, sklon ogovaranju; (to je meni) materinski, materinji jezik – svoj jezik (za razliku od stranog jezika); mlatiti jezikom – previše govoriti, govoriti nekontrolirano, brbljati sve i svašta; naći zajednički jezik (s kim) – sporazumjeti se; navrh jezika mi je – znam, ali se ne mogu sjetiti kako se kaže; nema dlake na jeziku – uvijek će reći ono što treba, neće se ustručavati da kaže; plesti, zapletati jezikom – nejasno izgovarati ili nesigurno govoriti; pokazati jezik – otvoriti usta radi postavljanja dijagnoze pregledanjem jezika; povući (koga) za jezik – učiniti, dati povod komu da progovori, da kaže i ono što nije namjeravao reći; skratiti kome jezik – učiniti da manje nepotrebno ili nepoželjno priča; sladak na jeziku – koji umije lijepim riječima prikriti svoje namjere ili koji se ulaguje; svrbi ga jezik – svakako želi nešto reći (ako i nije potrebno); što na srcu to

na jeziku – što osjeća, to govori; ugristi se za jezik – reći što i odmah se pokajati; (to su) zli jezici – oni koji govore loše o drugim ljudima. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „jezik“ pronađeno je 8119 pojavnica.“

Primjeri iz književnih klasika:

„Spustivši glavu i grizući gnjevno jezik među zubima, stade vatrenim očima zvjerati na sve strane.“(Antun Gustav Matoš, Pereci, friški pereci...)

„Ali ću se smijati kada te opet mladi gospodin Pepo čvrkne po tvojoj bradavici da ti zaveže brbljavi jezik.“ (Ante Kovačić, Ladanjska sekta)

„Ovdje je on! Ovdje je on! - klicaše radosno i pouzdano, ne mareći hoće li zalutati u tome labirintu, u tome kamenitome groblju gdje vidi nov svijet, nove ljude, nove običaje i sluša drugi jezik, druge pjesme i drugu krik i halabuku nego u svojim seljačkim brdinama...“ (Ante Kovačić, U registraturi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.6. Usta

Usta su organ govora, simbol moći. Usta simboliziraju osim govora, viši stupanj svijesti, sposobnost rasuđivanja, te mogu imati i negativnu simboliku uništavanja. Prema Kovačević (2012) somatska sastavnica „usta“ su pronađena u 23 frazema korpusa.

Primjeri: iz tvojih usta u Božje uši – (u dijaloškoj situaciji na riječi sugovornika kad on kaže nešto što bi bilo vrlo poželjno da se ostvari); baciti u usta – usput pojesti, prezagajiti što; biti (stalno, uvijek) na ustima, ne silaziti s usta – stalno, uvijek spominjati; govoriti na pola usta – govoriti suzdržavajući se; govoriti na sva usta – mnogo govoriti, raznositi vijesti o kome ili čemu; govoriti na tuđa usta – iznositi misli preko drugoga; ići (prenositi se) od usta do usta – prenositi se od jednog do drugog usmeno (za razliku od pisanih tekstova, knjiga itd.); ide mi voda na usta – dobivam

apetit; izletjeti iz usta – izgovoriti nešto što se nije htjelo; iz usta si mi oteo (izvadio) – to sam baš htio reći, pretekao si me u riječi; još mu ide mlijeko iz usta – još je mlad, neiskusna, nedorastao; na sva usta (vikati, govoriti, hvaliti i sl.) – mnogo, jako, ne uzdržavajući se, javno (vikati, govoriti, hvaliti i sl.); od svojih usta otkidati (odvajati, davati) – odvajati, davati kome od onoga čega ni sam davalac nema dovoljno; otimati (kome) zalogaj iz usta – ostavljati (koga) bez mogućnosti zarade, bez sredstava za život; otvorenih usta (otvorenim ustima) (slušati, gledati) – vrlo pažljivo (slušati, gledati); otvoriti usta – progovoriti (za onoga koji šuti); pečeni pilići padaju u usta – blagostanje, sreća (vlada); prst na usta – treba šutjeti; puna su mu usta (koga ili čega) – stalno govori pohvalno (o kome ili čemu); razvaliti usta – zinuti od čuda; razvezati usta – početi govoriti, postati razgovorljiv (pod utjecajem vina i sl.); razvući usta (u osmijeh) – široko se nasmijati; skočiti (skakati) sebi u usta – govoriti jedno pa drugo, biti proturječan u iskazima; stavljati (kome) u usta (riječi) – preko drugoga iskazivati svoje mišljenje (pisac preko likova u književnom djelu); što mu na usta dođe – ne bira, govori što mu padne na pamet; vezati usta – (komu) onemogućiti koga da govori ili iznese istinu. . (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „usta“ pronađeno je 5223 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Kî tebe hvaleći usta i ne stisne Dokle te gladeći u jamu potisne.“ (Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje)

„Doć će slatki striko komu iz usta teče med isti i mliko, kad rič koju reče.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Slatke riči daješ, usta su od meda, srce, s kim izdaješ, od otrovnog leda.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Staduh bistriti politiku, kad mi učitelj, koji me slušaše gotovo kao snivajući, začepi usta i podigne drugu ruku u zrak.“ (Antun Gustav Matoš, Nekad bilo – sad se spominjalo)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.7. Zub

Zubi simboliziraju mnogo funkcija, kao što su: ugled, slava, veselje, mladost, kidanje, usitnjavanje i žvakanje hrane, napad, obrana, vremena... U korpusu somatskih frazema prema Kovačević (2012) sastavnica „zub“ se pojavljuje u 17 frazema.

Primjeri: brusiti, oštriti zube (na kome) – govoriti mnogo i nepovoljno o kome; do zuba naoružan – jako naoružan; hvaliti kroz zube – nerado, zlobno i preko volje hvaliti; imati koga na zubu – stalno imati nešto protiv koga, mrziti koga; jezik za zube! – ne govori! šuti!; kao da mi zube čupa – to mi je vrlo neugodno, doživljam kao krajnje odbojno; metnuti u zube – založiti što, pojesti; mogao bi ga držati u zubima – neusporedivo je veći i snažniji; naoružan (je) do zuba – ima mnogo oružja; nikli su mu treći zubi – vrlo je star; oko za oko, zub za zub – treba se osvetiti, uzvratiti istom mjerom; pokazati zube (kome) – oduprijeti se, pokazati svoju oštrinu, svoju sposobnost opiranja; polomiti zube (na čemu) – ne moći što savladati; reći kroz (a) zube – nečujno reći, promrmljati; stisnuti zube – odlučno trpjeti, ne davati glasa od sebe u tuzi, naporu, brizi i sl.; škripnuti zubima – razbjesniti se; (ima) trbuh do zuba – u visokom je stadiju trudnoće; tuđim zubima jesti – biti ekonomski nesamostalan; ulaziti u zube, ići u zube – zalaziti i zadržavati se između zuba kad se jede (o nekim jelima); uzeti koga na zub – progoniti (koga). (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „zub“ pronađeno je 447 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Drugi put neka mu raspore trbuh ili kamenom razbije glavu! Oko za oko, *zub* za zub!“
(Ante Kovačić, U registraturi)

„Jedva maćeha zaspala, al' već o vrata kolibe tucnulo kao zub mišji.“ (Ivana Brlić-Mažuranić, Jagor)

„Pamtite si moju riječ: Zub za zub, krv za krv do zadnje kapi!“ (August Šenoa, Seljačka buna)

„Na toga vražjega popa imam ionako zub jer me svaki čas tužaka.“ (August Šenoa, Seljačka buna)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.8. Nos

Prema Kovačević, konceptualna domena ljudskog nosa nije toliko važna kao ljudska glava ili ruke, no ipak simbolizira oštroumnost, instinkt, ponos i nametljivost, a u korpusu je pronađeno 23 frazema sa somatskom sastavnicom „nos“.

Primjeri: spustiti nos (na koga) – držati se uvrijeđeno, držati se tako prema kome da se pokazuje ljutnja ili da se demonstrira da je ophođenje nepoželjno i da se izbjegava; dobiti po nosu – dobiti batina, biti oštro ukoren; gurati, zabadati (svuda) nos – biti pretjerano znatiželjan, u sve se miješati; ići kome uz nos – raditi protiv njegove volje; imati koga u nosu – nositi u sebi ljutnju na koga; kakav nos takav ti ponos – poslovice, pravi muškarac ne treba da ima malen nos (po tome se zaključuje o ostalome); ne vidjeti dalje od nosa – biti ograničen, priglup; nosom parati oblake – biti ohol, umišljen; ostati duga nosa – biti nasamaren u kakvoj diobi; (tu je) pod nosom – vrlo je blizu; pokazati dugi nos (komu) – nasamariti koga s nasladom, narugati se komu (nakon što ga je onaj koji se ruga prevario) (slika kretnje kad se palac jedne ruke stavi na nos, a palac druge na mali prst prve i onda se prstima miče); vući za nos (koga) – izvrgavati koga dugim procedurama, zavlčiti s čim, zavaravati izvlačenjem preuzetih obveza i sl. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „nos“ pronađeno je 2004 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Pravo ima! Ona ima fini nos! Prijevara!“ (Ante Kovačić, Fiškal)

„Svi ti gosti imadu dobar nos, pa ne mare za židovsku muziku ni njegovu jeftinoću.“(Ante Kovačić, U registraturi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.9. Lice

Prva stvar koji ljude primjetnije kada nekoga sretnu jest lice. Čovjekovo lice je ogledalo osjećaja, raspoloženje, stavova, mišljenja, a može biti lijepo ili ružno prema subjektivnom mišljenju druge osobe.

Primjeri: čovjek (osoba, žena) bez lica – onaj čija fizionomija ništa ne govori, onaj koji ima prazno lice, nemarkantna osoba, onaj koji je zbrčkan u licu; licem u lice – usporedba, oči u oči; na licu mjesta – na mjestu događaja; reći u lice – reći otvoreno, bez oklijevanja; s dva lica – imati lice i naličje izrađeno tako da se jednako mogu nositi izvana. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „lice“ je pronađeno 10212 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„A suzama nakvasila lice.“ (Luka Botić, Bijedna Mara)

„Ljuto lice, koje prije naoblači, razvedri i moje srce š njim objači.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Tužno lice doli naslanja na ruku, nju na brig, od boli daje izgled puku: uzdiše i sva se s groznim plačem škropi kao od juga da se snig prolitni topi.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Ali, do đavola, lice nikako da iskrnsne!“ (Antun Gustav Matiš, Pereci, friški pereci...)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.10. **Obraz**

Obraz simbolizira čast, poštenje, moral i dostojanstvo.

Primjeri: baciti obraz pod noge – izgubiti čast; biti debeloga obraza (imati debeo obraz) – nemati osjećaja časti i dostojanstva; čovjek (osoba, žena) bez obraza – onaj koji nema časti, nečastan čovjek, bezobraznik, debelokožac; neće mi (ti itd.) se obraz zacrvenjeti – neću se postidjeti, neće biti razloga da me bude sram, neću se osramotiti; nemati obraza – nemati časti, nemati dostojanstva; obraz mi pada (pred svijetom) – stidim se, sram me je; okaljati, ocrniti obraz – izgubiti čast, dostojanstvo; osvijetliti obraz – istaknuti se kakvim časnim djelom; pao mi (ti itd.) (je) mraz na obraz – posramio sam se, postidio sam se za obraz onako kako čast traži, kako pristojnost zahtijeva. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „obraz“ je pronađeno 828 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Tvoj me drski obraz opominje na naše slobodno, burno more, kolijevku dosjetljivog Odiseja i svilenih Mletaka.“ (Antun Gustav Matoš, Put u ništa)

„Ne znadu ni toga da čovjek uredan i valjan treba ujutro da opere obraz i glavu počešlja!“ (Ante Kovačić, U registraturi)

„Taj gorski zrak razbujao je i rascvao tvoj obraz i tvoje tijelo - o, o, bože moj!“ (Ante Kovačić, U registraturi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.11. **Vrat**

Prema Kovačević (2012) somatska sastavnica „vrat“ se pojavljuje u korpusu u 18 frazema, u kojima je njegovo značenje prikazano kao sastavnica suženog povezanog dijela tijela koji se smatra krhkim.

Primjeri: baciti se, objesiti se, pasti kome oko vrata – zagrliti koga; (natovariti, naprtiti, navući) bijedu (brigu) na vrat – preuzeti teške obveze; biti, stajati kome na vratu, za vratom – biti kome na brizi, na teret; doći kome do vrata – dodijati, dozlogrditi kome; imati koga na vratu (za vratom) – imati koga na brizi; kriviti, iskrivljavati vrat – dugo gledati za kim, gledati iščekujući; (objesiti) natovariti što kome o vrat – opteretiti koga čime; nevolja je za vratom – zlo je; nije šija nego vrat – jednako je, isto je; osjećati koga za vratom – biti progonjen od koga; (pasti, sjesti) popeti se kome na vrat – nametnuti se kome; puhati za vrat (komu) – uporno pratiti koga, biti stalni pratilac, onaj koji bi mogao preteći (o rivalima, konkurenciji u poslu i sl.); saviti vrat – pokoriti se, priznati se poraženim; sjediti kome za vratom – stalno kontrolirati koga; skinuti, skidati koga ili što s vrata – osloboditi se, oslobađati se koga ili čega; slomiti, skrhati vrat – nastradati, upropastiti se; stati kome nogom za vrat – svladati, uništiti koga do kraja; stegnuti kome konop (omču, užu) oko vrata – upropastiti, uništiti koga; udariti koga po vratu – slomiti koga, učiniti kome što vrlo loše; uhvatiti za vrat koga – ne dopustiti komu da se izvlači, prisiliti ga da se suoči s činjenicama. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „vrat“ je pronađeno 1903 pojavnica.

Primjeri z književnih klasika:

„On se okrenu, ma slomio vrat, i opazi na prozoru jednu glavu - poznavашe on tu slatku glavicu!“ (Antun Gustav Matoš, Pereci, friški pereci...)

„Modra bluza... vrat... kosa... Ali, do đavola, lice nikako da iskrсне!“ (Antun Gustav Matoš, Pereci, friški pereci...)

„Odanle ti dođe na vrat, na muku i tegobu.“ (Ante Kovačić, U registraturi)

„Nesretnjaković pobježe na vrat na nos, te je za čitava vijeka ostao poremećene pameti...“ (Ante Kovačić, U registraturi)

„Uš postane slonom kad se popne iz opanka na gospodski vrat.“ (Ante Kovačić, U registraturi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.1.12. Kosa

Simbolika za kosu je velika, prisutno je vjerovanje da kosa ljudskog bića ostaje s čovjekom u bliskoj vezi i nakon njihova razdvajanja. Kod muškaraca kosa simbolizira muškost i fizičku jačinu, dok kod žena označava instinkt, tjelesnu privlačnost i zavođenje. Kosa ima veliku simboliku, a jedna od njih je i plodnost, što se usko povezuje i s ljubavlju. Duga kosa je većinom simbol moći, te kao jedno od ženskih oružja. Dok duga kosa kod muškaraca označava simbol pustinjaka.

„Iako navedeni somatizam ima bogatu simboliku, u analiziranom se korpusu nalaze samo dva frazema sa somatskom sastavnicom kosa (čupati <sebi (si)> kosu <na glavi>, diže se kosa <na glavi>komu <od čega>) i dva sa somatskom sastavnicom vlas (na (u) vlas isti, ni vlas s glave neće pasti (nije pala) komu). „ (Kovačević, 2012)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „kosa“ je pronađeno 280 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Obojica su crni ko pustahije, osvojila ih kosa i dlaka, puše se znojni kao parno kupalište.“ (Antun Gustav Matoš, Nekad bilo – sad se spominjalo)

„Kosa joj još uvijek bujna, rumena i zlatna, tako mekana da je noću, mislim, ne bih osjetio u ruci.“ (Antun Gustav Matoš, Balkon)

„Jesenski je vjetar sveudilj duvao, a sijeda kosa starčeva tako je žalobno - tako očajno lepršala u njegovim strujama.“ (Ksaver Šandor Gjalski, Pod starim krovovima)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.2. Područje – ruka

„Unutar promatranog korpusa ruka je jedna od najplodnijih somatskih sastavnica. Pojavljuje se u čak 80 frazema.“ (Kovačević, 2010) Ruke imaju bitnu ulogu, one su simbol za komunikaciju, manipulaciju stvarima, pozdravi, mahanje, pisanje... Ruka kao dio tijela koji ima jako razvijenu simboliku na temelju svakodnevne uporabe, vještine, funkcije, položaju i vještinu. Ruke su gledane kao dio tijela koji kroz komunikaciju daje snagu, jakost, zaštitu, iako mogu simbolizirati i darežljivost. Sa simbolikom somatizma rukama možemo poistovjetiti somatizam šaka.

Primjeri: biti na dohvat ruke – biti blizu, pristupačan (u smislu udaljenosti); biti pri ruci – pomoći, pomagati; biti u dobrim rukama/bititi u lošim rukama – biti liječen, odgajan, vođen, njegovan, stručno vođen itd. dobro/loše; biti sretne ruke – imati u svemu uspjeha; blizu, nadohvat ruke – biti blizu, ne biti daleko; čiste ruke (imati), čistih ruku (bititi) – biti pošten, ispravan; čvrsta ruka – onaj koji čvrsto provodi vlast; dao bih ruku u vatru (desnicu ruku)/ne bih dao ruku u vatru – siguran sam, jamčim, ni najmanje ne sumnjam, dati kruh u ruke – učiniti da tko samostalno zarađuje, spremiti ga za život, postaviti ga na noge; dati na ruku (na ruke) – isplatiti u gotovini, dati gotov novac (za razliku od čekova itd.); dati u ruke (što) – predati, povjeriti nekome da rukovodi; desna ruka – (bititi, postati) oslonac, glavna pomoć; dignuti ruke od koga, od čega – napustiti koga kao nepopravljivog, odustati od čega; dignuti ruku na koga – udariti, fizički napasti; dignuti ruku na sebe – pokušati ili izvršiti samoubojstvo; dočekati raširenih ruku (koga) – dočekati vrlo srdačno, jako susretljivo primiti koga u službeni ili privatni posjet; doći praznih ruku – doći u posjet bez prikladne pažnje u obliku cvijeća, nekog dara ili onoga što traže prilike po običaju u određenom sloju društva (npr. neki predmet za mladi par koji osniva obitelj); držati konce u svojim rukama – kontrolirati posao, situaciju; golih ruku – bez ičega, bez ikakva predmeta u rukama (prilikom borbe i sl.); ići na ruku – pomagati; imaš ruke – (u situaciji kad se želi upozoriti nekoga, ob. oštrije, da može izvršiti sam neku praktičnu radnju bez tuđe pomoći; imati pune ruke posla – biti vrlo zauzet poslom; imati zlatne ruke – biti vrlo vješt i učinkovit u poslu koji se obavlja rukama; ispod ruke kupiti, prodati – izvan normalnog trgovačkog poslovanja; iz druge, treće ruke – preko posrednika; iz prve ruke – (saznati i sl.) iz samoga izvora, bez posrednika; iz ruke u ruku (ići i sl.) – ići od jednog do drugog, mijenjati vlasnika; na dohvat ruke – vrlo blizu; na ruku (dobiti, primiti) – dobiti, primiti čisto, neto (kad se oduzmu svi odbici); odmahivati rukom – biti

ravnodušan; (o) krvaviti ruke – biti umiješan u ubojstvo; poći (polaziti) za rukom (komu) – imati uspjeha u čemu, uspjeti/uspjievati; praznih ruku – (ostati) bez dobitka; prati ruke – skidati sa sebe odgovornost; predati na ruke – predati upravo onome kome je namijenjeno, kome je adresirano i sl.; pružiti ruku (komu) – nuditi kome prijateljstvo, pomoć, pomagati; raširenih ruku – primiti dočekati koga s dobrodošlicom; ruka ruku mijе – oni koji imaju zajedničke interese i ovise jedni o drugima, uzajamno se pomažu; ruku na srce – otvoreno, iskreno govoreći (slika pokreta); (k) sebi ruke – ostavi to, to nije tvoje; u neku ruku – na neki način, unekoliko; uzeti u (svoje) ruke – primiti na sebe (kao svoju brigu), zavladatai. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „ruka“ je pronađeno 2720 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Zar ima mjesto, gdje udara ruka, I živiš s onim koji ti je kriv?“ (Ivan Goran Kovačić, Jama)

„Ah, nek veće duga od osvete stane ruka; nek se druga od milosti gane!“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Poljubim tetu i ujaka u ruke, oni mene u čelo koje poprskaje svetom vodom iz bočice koja mi bijaše nad glavom, među suhim macama, a ispod druge bočice u koju je vješta prosjačka ruka izreckala i namjestila krst, kliješta i ina mučila Sina Božjega.“ (Antun Gustav Matoš, Nekad bilo – sad se spominjalo)

„A nam pri poslu brza ruka.“ (August Šenoa)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.2.1. Dlan

Dlan, kao somatska sastavnica, prema Kovačević (2012) se nalazi u devet frazema korpusa, a njegovo značenje se iskazuje u simbolima zaštićenosti, otvorenosti, istine, te preglednosti i jasnoće.

Primjeri: čuvati (držati, nositi) kao malo vode na dlanu – brižno čuvati; (što) dlanom o dlan, dok bi dlanom o dlan udario – brzo, učas, začas, odmah; gledati u dlan, čitati s dlana – čitati sudbinu, proricati budućnost iz dlana; (s) ispruženim dlanom, ispruženog dlana – moleći kao prosjak, pružiti ruku otvorena dlana kao onaj koji moli milostinju; pljunuti u dlanove – latiti se posla, početi raditi punim zamahom; svrbi me dlan – predosjećam novčani dobitak; za dlan – onoliko širine, razmaka i sl. koliko je širina šake u dlanu (bez palca). (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „dlan“ je pronađeno 492 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Što bi dlanom o dlan udario: cec!“ (Ivana Brlić-Mažuranić, Lutonjica Toporko i devet župančića)

„Ravna je kao dlan, tamno-modra kao more kad puše prva jesenja bura, a niz nju se ljeska i vijuga rijeka.“ (Vladimir Nazor, Boškarina)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.2.2. Prst

U korpusu se prema Kovačević (2012) nalazi 28 frazema vezani uz somatsku sastavnicu „prst“, a sastavnica „prst“ se odnosi samo na prste ruku.

„Pojedini prsti razvijaju vlastitu simboliku. Palac je simbol vlasti, označuje stvaralačku snagu. Kažiprst je simbol suda, odluke, ravnoteže, šutnje i vladanja samim sobom.

Srednjak simbolizira potvrđivanje ličnosti. Prstenjak ima seksualnu simboliku, a mali prst ezoteričnu simboliku (tajne želje, okultne moći, proricanje).“ (Kovačić, 2012)

Primjeri: (to je) Božji prst (prst Božji) – Bog se umiješao, došla je prava pomoć, spas, rasplet sudbonosnog događaja; (biti) čistih prstiju, (imati) čiste prste (u čemu) – ne biti umiješan u nečastan posao; dobiti po prstima – biti kažnjen – doživjeti neugodne posljedice; dva prsta (čega) – nedoslovno izrečena mjera koja kaže da nečega ima mnogo više u obliku naslage ili da je debelo kao naslaga mnogo više nego što bi se moglo očekivati ili kad ga uopće ne bi smjelo biti; ima on (ona itd.) tu svoje prste – tu on djeluje, miješa se, ima utjecaja, to je njegovo maslo; imati dugačke prste – biti sklon krađi; imati na svaki prst po jednu – imati na izbor, koliko se hoće (ob. o djevojkama); imati (držati) što u malom prstu, znati (poznavati) nešto u prste (kao svojih pet prstiju) – znati, poznavati što temeljito; (biti s kim) kao prst i nokat – (biti s kim) u vrlo bliskoj vezi, u nerazdruživu prijateljstvu; lizati prste – slatko jesti; (hodati) na prstima – tiho, oprezno hodati; na prste se može izbrojati (nabrojati) – mala količina čega; neću ga ni prstom (do) taći – neću mu baš ništa nažao učiniti; nema ni za prste jedne ruke – vrlo malo, doslovno manje od pet (kad se očekuje vrlo velik broj mjeren deseticama, stotinama ili tisućama); ne vidi dalje od prsta – pred nosom vrlo je ograničen, uskih vidika; ne vidi se ni prst pred okom – vrlo je tamno, ništa se ne vidi; nije ni (malim) prstom maknuo – nije baš ništa uradio; pokazivati (na koga) prstom – uzimati kao primjer u negativnom smislu; progledati (komu) kroz prste – biti popustljiv prema komu; prste k sebi! – ne diraj to; zabadati (zavlačiti) u nešto svoje prste – miješati se nepozvan u tuđe poslove; zalijepiti se za prste – (komu) ostati kao dobit, korist kad se radi s čim unosnim (obično kao prešutno ne sasvim moralno čist posao, uobičajeno nepoštenje koje se prihvaća ili koje je neizbježno. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 6. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „prst“ je pronađeno 845 pojava.

Primjeri iz književnih klasika:

„I rekao je nešto kao: ne ću, ne mogu, pobjeći ću, no ona stavi prst na usta: - Pst! - i približivši mu se reče, kako on mora nastojati samo jedno, da joj ne otešča njegov gubitak.“ (Milan Begović, Giga Barićeva)

„A Anđelo Hervojić, misleći, da će Simeoni i na njega uprijeti prst, podiže i pritisne spontano obje ruke na želudac, kao da se hoće obraniti.“ (Milan Begović, Giga Barićeva)

„Onda zagriže u prst da se uvjeri je li to on; ali boli ne osjeti i to opravda tako što nije imao srčanosti raniti sama sebe.“ (Janko Polić Kamov, Bitanga)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.3. Područje – noga

Noga je organ hoda, te simbol društvene povezanosti. Ona se nalazi u 43 frazema korpusa. „Omogućuje zbližavanja, podupire druženje, ukida razmake – ima društveno značenje. U širem smislu noga je simbol života.“ (Kovačević, 2012)

Primjeri: biti na dobroj nozi – biti u dobrim odnosima; biti na nogama – ustati iz kreveta, biti spreman za što; biti na ratnoj nozi – biti u zavadi; biti na staklenim (glinenim) nogama – biti takav da se može srušiti, biti nestabilan; dočekati se na noge – vješto se izvući iz teškog položaja; gori mu tlo pod nogama – morat će bježati, postalo je za njega nesigurno; gubiti tlo pod nogama – gubiti sigurnost, oslonce; gurnuti nogom koga surovo ili nezahvalno odbaciti koga; imaš noge – u situaciji kad se želi upozoriti nekoga oštrije, da može izvršiti neku radnju za koju je potrebno kretanje, nisi bespomoćan, nisi invalid; izdale (me, te itd.) noge – ovladala je slabost u nogama, otkazale noge; jednom nogom u grobu – vrlo star ili bolestan, pred smrt; jedva se držati na nogama – biti vrlo slab fizički, bolestan; ljudska noga nije ondje kročila (stupila) – još neistražen kraj; (razgovarati) na ravnoj nozi (s kim) – razgovarati ravnopravno, onako kako razgovaraju ravnopravni i jednaki među sobom; na sigurnim nogama biti dobro utemeljen, imati dobru poziciju; noge ga izdaju (od starosti ili bolesti) – teško hoda; nogu pred nogu – kretati se vrlo oprezno (npr. da se ne ugazi u blato ili kad se prelazi potok s kamena na kamen i sl.); od malih nogu – odmalena; odsjekle mi se noge – doživio sam naglo veliki strah, silno sam se preplašio = život mi se skratio, pola me nestalo; pasti s nogu (od umora) – jako se umoriti, iscrpiti se fizičkim naporom od mnogih i raznolikih poslova ; podmetnuti nogu

kome – učiniti što podmuklo kome; produžiti noge – produžiti korak, početi brže hodati, požuriti, nastojati bržim hodom stići što prije na željeno mjesto; put pod noge! – kreni!; s noge na nogu – kretati se vrlo polagano, biti vrlo spor u hodu, vući se; stati kome na nogu – zamjeriti se kome; u laži su kratke noge – istina se mora saznati, laž se ne može dugo prikrivati; ustati na lijevu nogu – biti bez razloga mrzovoljan, loše volje; vući noge – vrlo sporo hodati, vući se, ne moći dizati stopalo u hodu; lapati, šljapati; zabadati trn u zdravu nogu – stvarati nepotrebne neprilike; živjeti na visokoj nozi, živjeti raskošno, u velikom stilu. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „noga“ je pronađeno 783 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„I djevojka zaplaka gorko, no ne sustavi se, već udari naprijed žurnim korakom, koliko joj je bolna noga dopuštala.“ (Kvaser Šandor Gjalski, U noći)

„Lijeva mu je noga ravna, a desna od koljena dolje ispružila se postrance, kao da si mu ju slomio u zglobu.“ (Eugen Kumičić, Začuđeni svatovi)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.3.1. Peta

Somatska sastavnica „peta“ je u korpusu prisutna u devet frazema, simbolizira temelj čovjeka te njegovo uspravno stajanje.

Primjeri: baciti pod pete – pogaziti, prezreti; biti kome trn u peti – biti mu na velikoj smetnji; biti kome za petama u stopu pratiti, slijediti koga, ne puštati iz vida; brisati (podbrisati, potprašiti, okrenuti) pete, dati petama krila (vjetra) – pobjeći glavom bez obzira; držati što pod petama – biti gospodar čemu; gori mu (žeravica mu je) pod petama – prijeti mu opasnost; lizati kome pete – ulagivati se, laskati kome; nemati (što) ni u peti – nemati ni na kraj pameti, nemati ni u primisli, nemati ni u primozgu, nijednog momenta u prošlosti i u momentu govora ne pomisliti na ono što se govori; nije mu srce u peti – odvažan je, hrabar; od glave do pete, od pete do

glave (tjemena) – sav, potpuno, u svemu; potprašiti kome pete – natjerati koga u bijeg; sišlo mu srce u petu (pete) – jako se uplašio; zakopati petama (u ledinu) – požuriti, pojuriti. (Hrvatski jezični portal (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „peta je pronađeno 954 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Jure, strah me je da ti ne bi posve krivih peta izašao iz kraljevskoga zagorskoga varoša!“ (Ante Kovačić, Zagorski čudak)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.3.2. Koljeno

Kovačević (2012) ističe da koljeno kao dio tijela, simbolizira sjedište tjelesne snage, kao i simbol čovjekova autoriteta i društvene moći. Njegovo svijanje je pokazatelj čovječje fizičke slabosti te nedostatka autoriteta, dok padanje na koljena može simbolizirati pokornost, poraz te predaju.

Primjeri: baciti na koljena – savladati, pobijediti, primorati na poraz; budali je more do koljena – nije svjestan problema, misli da mu je sve jasno; krvi do koljena – veliko krvoproliće; moliti na koljenima – moliti u crkvi (slika klečanja), ponizno preklinjati koga; (obaviti) preko koljena – brzo i naprečac, površno; s koljena na koljeno – s oca na sina, s naraštaja na naraštaj; koljena klecaju (držću) komu – strah, uzbuđenje. (Hrvatski jezični portal (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „noga“ je pronađeno 965 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Freddy se digao i tarući koljeno o koljeno na prstima otišao do klavira, postavio se kraj svirača u očitoj namjeri, da mu prevrće note, koje su od prije stajale otvorene na pulstu od klavira.“ (Milan Begović, Giga Barićeva)

„Sinci, vidim staro nam koljeno gine.“ (August Šenoa, Zlatarevo zlato)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4. Područje – tijelo kao cjelina

4.4.1. Koža

„Somatska se sastavnica *koža* pojavljuje u 14 somatskih frazema u korpusu. U frazeologizacijskome je procesu u prvi plan došlo njeno značenje vanjskog omotača na ljudskome tijelu te postaje simbol života...“ (Kovačević, 2012)

Primjeri: beri kožu na šiljak – (u šali) propao si, ništa te dobra ne čeka; (pokisnuti, svući i sl.) do (gole) kože – jako pokisnuti; potpuno svući koga i sl.; imati debelu kožu – biti neosjetljiv na uvrede, prijekore, kritiku, nemati ponosa; iskočiti iz kože – izgubiti sposobnost vladanja sobom; istjerati (koga) iz kože – izbaciti iz takta, natjerati ga da izgubi sposobnost vladanja sobom; iznijeti (cijelu) kožu – izići s uspjehom iz kakve vrlo nezgodne ili opasne situacije; iz ove kože se ne može – nije moguće izići iz ove situacije, prilike ne možemo promijeniti; kost i koža, sama koža – vrlo mršava osoba; koža mi se ježi – u velikom sam strahu, neugodna mi je pomisao na što; oderati kožu (s leđa) (kome) – bezobzirno naplatiti visoku cijenu; osjetiti (uvjeriti se) na svojoj koži – iskusiti nešto neugodno; platio kao vuk kožom – grdno je stradao, nešto mu se jako osvetilo; podvući se (uvući se, zaći) pod kožu (kome) – postati blizak kome dosljednim nastojanjem ili laskanjem; tiče se (ne tiče se) moje (tvoje) kože – radi se (ne radi se) o mojoj (tvojoj) sudbini, bitnim interesima itd.; skupo prodati svoju kožu u ratu uništiti što više neprijatelja prije svoje smrti; (biti, naći se) u čijoj koži – (biti, naći se) u čijem položaju, situaciji; učiti (kao magare) na vlastitoj koži – (podrugljivo ili u šali) stjecati neposredna iskustva ne slušajući dobre savjete (koji su mogli pomoći da se neugodna iskustva izbjegnu); vuk u janjećoj koži – čovjek koji loše namjere prikriva vanjskom blagošću; zaviriti (kome) pod kožu – upoznati čije skrivene namjere. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „koža“ je pronađeno 880 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Izdiri, jer će ovaj čas toljaga mastiti tvoje grešno tijela, a pucat će tvoja debela koža kako i onoj hijeni tamo!“ (Ante Kovačić, U registraturi)

„Bilo je ono žuto poput voska, dok se prije od znoja mokra koža posve osušila.“ (Ante Kovačić, Fiškal)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.2. Dlaka

U korpusu se pojavljuje osam frazema sa somatskom sastavnicom „dlaka“. Dlaka uglavnom simbolizira muškost, te se dlakavošću očituje vegetativni i instinktivni život. „ U frazemima korpusa dlaka simbolizira smetnju (*nemati dlake na jeziku, biti bez dlake na jeziku*).“ (Kovačević, 2012)

Primjeri: cijepati dlaku (načetvero) – biti sitničav, cjepidlačiti, ispitivati do sitnica; ići kome niz dlaku – povlađivati, ugađati kome; neće ti (mu itd.) ni dlaka s glave pasti – ništa ti se zlo neće dogoditi; nema dlake na jeziku – ne ustručava se da jasno kaže što misli; ni za dlaku – ni malo; traži dlaku u jajetu traži svaki povod za prigovor; u dlaku točno – (znati, pogoditi itd.); za dlaku (promašiti) – za vrlo malo. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> 07. 08. 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „dlaka“ je pronađeno 29 pojava.

Primjeri iz književnih klasika:

„Dlaka na njem kao kočet na krmetu.“ (Vladimir Nazor, Medvjed Brundo)

„Eh, dva riđana po četiri kopita, fina dlaka, živa vatra.“ (August Šenoa, Prosjak Luka)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.3. Krv

Krv simbolizira život, pokretačku snagu života, a povezana je i s pojmovima koji su povezani s ljudskim ponašanjem (krvno bratstvo, krvna osveta, posvećivanje krvi...), često je povezana s postojanjem čovjeka. Prema Kovačević (2012), crvena boja je boja krvi te je povezana sa strašću, smrću, ratom, žrtvom, krivnjom i zločinima.

Primjeri: biti željan (čije) krvi – željan osvete nad kime; dao bi mu (bih ti itd.) krvi ispod vrata – sve bi dao za njega, nijedna mu žrtva ne bi bila teška, sve bi učinio za njega, znao bi biti beskrajno nesebičan prema njemu; došlo je do krvi – netko je poginuo; (čovjek) hladne (vruće, žestoke itd.) krvi (čovjek) hladne (vruće, žestoke itd.) naravi; krvi ću ti (mu itd.) se napiti – (u prijetnji kad se najavljuje neka oštra grdnja, kazna za neki prijestup, oštar ukor, osveta za što i sl.); (bit će) krvi (do koljena) – doći će do pokolja, krvoprolića; krv i nož – velika zavada između koga; krv nije voda – svoj svoga pomaže, do njega drži; na jednu krv – odjedanput, sve zajedno (više ljudi ili selo skupiti i poklati ili pobiti); nestala mu i posljednja kap krvi (iz lica) – vrlo je blijed, probljedio je (od uzbuđenja, napetosti, bolesti); od krvi i od mesa (od kosti i od mesa) – čeljade ili živo biće sa svojstvima koja ga određuju, ukupnost svojstava čovjeka kao samorazumljivog bića, sa sklonostima, slabostima i ograničenjima koja su mu urođena; omastiti ruke krvlju – imati udjela u ubojstvu ili u ubijanju; piti krv (na slamku, pamuk) (kome) – gnjaviti koga, dodijavati; (čovjek) plave krvi – aristokrat, npr. plave je krvi ima plemićko, aristokratsko porijeklo; rod po tankoj krvi – rod po majci, po ženskoj liniji; ući u krv, to mi (ti, mu itd.) je ušlo u krv – naviknuti se, steći naviku, usvojiti što kao naviku ili običaj, kao trajno svojstvo u postupcima ili djelovanju; ugušiti (pobunu) u krvi – slomiti (pobunu) bez milosti, ubijajući; (to mu je) u krvi – to mu je urođeno; uhvatiti na hladnu krv (koga) – uhvatiti što na brzinu, iskoristiti čiju zbunjenost ili pomanjkanje prisutnosti duha (i provesti svoj plan, prodati, podmetnuti, prevariti); unositi zlu krv – praviti razdor. (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 9. kolovoza 2019.) U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „krv“ je pronađeno 873 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„U ranah i boli kad do stražnje kapi svu krv svoju proli: "Vrati ljubav! " vapi.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

„Gledaj krv mi vrelu!“ (Vladimir Nazor, Medvjed Brundo)

„Visoko digoh barjak svoj I briznu krv od sto junaka, Zagušila nas bijesna množ...“
(August Šenoa, Smrt Petra Svačića)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.4. Srce

Srce je središnji ljudski organ koji kojeg možemo promatrati kao sjedište osjećaja i inteligencije te kao središte intelektualnih funkcija zbog njegove zadaće, osiguravanje cirkulacije krvi.

„Dakle, srce je mjesto psihičkog i duhovnoga te predstavlja središnju mudrost osjećaja. Suprotstavljeno je glavi kao mudrost razuma. Ono simbolizira suosjećanje i razumijevanje. Srce je simbol ljubavi. Često je viđeno kao sjedište osjećaja. Srce također nosi intelekt i razumijevanje, kao i konotaciju duše, a zajedno dolazi i hrabrost. Ono je središnja točka (s mozgom i spolnim organima kao krajnjim točkama) uspravne sheme čovjeka.“ (Kovačević, 2012)

U korpusu je pronađeno 45 somatskih frazema na sastavnicu „srce“. Vidljivo je da unutarnji organi imaju slabije izraženu frazeologiju dok je somatizam „srce“ sastavnica koja je mnogo izraženija zbog svoje simbolike i tradicionalne slikovitosti.

Primjeri: „...srce simbol ljubavi (središta ljubavi): osvojiti/osvajati čije srce, pokloniti (predati) srce komu, prirasti <k> srcu komu, prirasti za (uz) srce komu, ali i boli: kidati (bosti,čupati) srce komu, slomiti srce komu, srce puca komu <za kim, za čim>, srce se para (kida, cijepa) komu, srce se steže (steglo, stislo i sl.) komu.“ (Kovačević, 2012)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „srce“ je pronađeno 1977 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Hoće srce da m' od bola pukne.“ (Luka Botić, Bijedna Mara)

„Sad utazan šuti nepokoj svitovni, jerbo srce čuti mir čudan duhovni.“ (Antun Kanižlić, Sveta Rožalija)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.5. Jetra

Somatska sastavnica jetra se u korpusu pojavljuje u samo jednome frazemu, ići na jetra (komu) – ide (kome) na živce, ne podnosi (koga). Simbolika jetre je povezana sa srdžbom.

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „jetra“ je pronađeno 1 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika: „Uzeo sam jetra, da mogu piti vino i mislio na praznoću i tišinu talijanskih crkava, gdje se može dulje sjediti i misliti no u birtiji i kavani.“ (Janko Polić Kamov, Isušena kaljuža)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.6. Bubrež

Zadaća bubrega je pročišćavanje krvi, regulacija krvnog tlaka te ličenje hormona, a svojom funkcijom predstavlja važan organ u ljudskome tijelu. Somatska sastavnica „bubrež“ se pojavljuje u dva primjera frazema.

Primjeri: (živi) kao bubrež u loju – izvrsno živi; odbiti bubrege – pretući vrlo teško

(Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 9. kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „bubrež“ je pronađen 3 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Pa ćeš, Žorže, živjeti kano bubreg u loju i možeš u lulu sjesti, zapjevati Aleluju.“
(Ante Kovačić, U registraturi)

„Zna kumpar Zvane što bi u ovome slučaju bilo protivno od one: "Zginul kako brek!" – bogme: spasti se i živjeti kao bubreg u loju.“ (Vladimir Nazor, Boškarina)

„Crnica je bila masna, gusta i jedra - pravi bubreg zemlje.“ (Vladimir Nazor, Veli Jože)
(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

4.4.7. Kost

Tijelo je izgrađeno od kosti, što simbolizira čvrstoću i snagu. „Kosti su i posljednji zemaljski trag smrti. Iako simboliziraju neuništivost života, one mogu simbolizirati i prolaznost.“ (Kovačević, 2012)

Primjeri: baciti (kome) kost – dati mu neznanan ostatak čega, zavarati koga; (promrznuti i sl.) do kostiju – potpuno, jako (promrznuti i sl.); kost i koža – vrlo mršava osoba; (baciti) kost razdora – zavaditi; namjestiti (kome) kosti – premlatiti koga, isprebijati; ni pas neće golu kost – nitko neće djevojku ili momka, koji ništa nemaju; sama kost – hrana bez mesa; stara kost – vrlo stara osoba; (biti) tvrda kost (kome) – nezgodan takmac, neprijatelj, protivnik; ulazi (uvlači se, prodire) u kosti – (o hladnoći s vlagom, o vlažnom i hladnom vremenu); utjerati (uliti) strah u kosti – jako prestrašiti koga; vrag ti (mu itd.) odnio kost! – vrag te odnio! (Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 10. Kolovoza 2019.)

U nacionalnom jezičnom korpusu za riječ „kost“ je pronađeno 57 pojavnica.

Primjeri iz književnih klasika:

„Oh , samo ako mi nisi prebio nosnu kost...“ (Ante Kovačić, U registraturi)

„To znači zakopati kost, da je u danom času može čovjek izvući iz skrovišta.“ (Milan Begović, Giga Barićeva)

(Hrvatski nacionalni jezični korpus. URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasi ci&refs=doc>, pristupljeno 3. rujna 2019.)

5. ZAKLJUČAK

Neverbalna komunikacija čini veliki dio ukupne komunikacije (60 – 65%), stoga je zaista bitno uočiti i razumjeti ju jer pomoću nje otkrivamo kako se osoba osjeća, bolje primamo i šaljemo poruke te održavamo bolju interakciju s okolinom kroz kretnje i položaj tijela, geste, držanje tijela, dodirivanje, izrazi lica i promatranje.

S obzirom na to da je neverbalna komunikacija tzv. "tjelesna komunikacija" možemo ju povezati s frazeologijom, jezičnom disciplinom koja se bavi proučavanjem frazema i ukupnosti frazema određenog jezika. Svaki jezik sadrži vlastite frazeme koji su nastali uz uvjete koji moraju biti zadovoljeni kako bi se frazem ostvario.

Frazemi koji sadrže nazive dijelova ljudskog tijela nazivamo somatski frazemi. Prema prikupljenim primjerima možemo reći da je značaj neverbalne komunikacije u hrvatskoj frazeologiji opširan. Prilikom prikupljanja primjera pokazalo se da se frazemi koji sadrže nazive dijelova ljudskog tijela učestalo upotrebljavaju u svakodnevnom govoru te prikazuju veliku simboliku zbog svoje jedinstvenosti koja je povezana s određenim jezikom, u ovome primjeru hrvatskom. Frazemi su specifični u svakom jeziku, pa tako i u hrvatskome, a njihovu simboliku nije moguće prevesti na svakom jezik zbog njihove čvrste strukture. Uočljivo je kako dijelovi tijela koji imaju izraženiju funkcionalnost i važnost za čovjeka, njegov život i opstanak, koji su vidljiviji i izraženiji imaju i razvijeniju simboliku, te su frazeološki brojniji. Među najizraženijim frazemima su somatizmi glave (oko, nos, uho, jezik, usta), te somatizmi ruku i nogu. No najviše frazema je pronađeno za somatsku sastavnicu „glava“. Vidljivo je da unutarnji organi imaju slabije izraženu frazeologiju dok je somatizam „srce“ sastavnica koja je mnogo izraženija zbog svoje simbolike i tradicionalne slikovitosti. Na temelju brojnosti primjera u radu, možemo reći da je neverbalna komunikacija u hrvatskoj frazeologiji jako bitan i sastavni dio komunikacije i govora hrvatskoga naroda.

6. LITERATURA

1. FINK – ARSOVSKI, Ž., (2002.) *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
2. KNAPP, M.L., i HALL, J.A., (2010.) *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. KOVAČEVIĆ, B. (2012.) *Hrvatski frazemi od glave do pete*. 13. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
4. MENAC, A. (2007.) *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra d.o.o.
5. NAVARRO, J. (2014.) *Što nam tijelo govori?* Zagreb: Mozaik knjiga.

Internetski izvori:

6. Hrvatski jezični portal. (URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> , pristupljeno 10. kolovoza 2019.)
7. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslava Krležje. (URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=20523>, pristupljeno 21. Rujna 2019.)
8. Nacionalni korpus hrvatskoga jezika. (URL: <http://riznica.ihj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html>, pristupljeno 2. kolovoza 2019.)
9. Nacionalni jezični korpus. (URL: <http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/view?q=q%5Bword%3D%3D%22glava%22%5D;fromp=6;corpname=Klasici&refs=doc> , pristupljeno 3. rujna 2019.)

10. SAŽETAK

U ovom radu obrađena je tema „Značaj neverbalne komunikacije u hrvatskoj frazeologiji“. Kako bi se dao što bolji uvid u temu prvo je obrađivana definicija neverbalne komunikacije, potom klasificiranje neverbalnog ponašanja kako bi se ukazalo na sastavnice neverbalne komunikacije, odnosno na komunikacijsku okolinu, fizičke značajke osoba koje komuniciraju te kretnje i položaje tijela. Zatim je obrađena definicija frazeologije i frazema s ciljem povezivanja primjerima somatskih frazema koji se nalaze u nastavku. Navedeno je mnogo primjera somatskih frazema, odnosno primjeri frazema koji sadrže nazive dijelova ljudskog tijela te koji su podijeljeni na dijelove ljudskog tijela kako bi pomoću njih povezali neverbalnu komunikaciju s frazeologijom.

Ključne riječi: neverbalna komunikacija, komunikacija, frazeologija, frazem, somatski frazem

SUMMARY

The topic of this paper is "The importance of non-verbal communication in Croatian phraseology". In order to give a better insight into the topic, the definition of non-verbal communication was first addressed, then the classification of non-verbal behavior to indicate the components of non-verbal communication, that is, the communication environment, the physical characteristics of the persons communicating, and the movements and posture of the body. The definition of phraseology and phrases was then elaborated with the aim of linking the examples of somatic phrases which are included further in this paper. Many examples of somatic phrases are given, that is, examples of phrases containing the names of parts of the human body and which are divided into parts of the human body in order to connect non-verbal communication with phraseology.

Keywords: nonverbal communication, communication, phraseology, phrase, somatic phrase

